

Παρουσίαση

Η. Κουβαράς, Οι συνέπειες της δικαστικής απόφασης ως θεμέλιο των νομικών κρίσεων, Νομική Βιβλιοθήκη 2020 (Πρόλογος **Σπ. Βλαχόπουλος**)

Στις αμφίρροπες ιδίως υποθέσεις, τόσο κατά τη μονήρη επεξεργασία όσο και στις διασκέψεις των πολυμελών σχηματισμών, ο συλλογισμός του δικαστή έρχεται κάποια κρίσιμη στιγμή αντιμετώπος, σχεδόν αναπόφευκτα, με τις πιθανολογούμενες συνέπειες από την έκβαση της υπόθεσης. Στις περιπτώσεις αυτές, το περιεχόμενο των συνεπειών της απόφασης και τελικά το αποδιδόμενο σε αυτές πρόσημο παρίσταται ενίοτε καθοριστικό για την πορεία που θα ακολουθήσει η υπόθεση στο ερμηνευτικό σταυροδρόμι που αντιμετωπίζει.

Η ανωτέρω διεργασία ανάγεται στο στάδιο της διερεύνησης, της αναζήτησης δηλαδή από τον εφαρμοστή του δικαίου, της ορθής ερμηνευτικής λύσης. Στη συνέχεια, όταν έρχεται η ώρα να διαστρωθεί η αιτιολογία της απόφασης, η παράμετρος των συνεπειών υποβαθμίζεται και ενίοτε μάλιστα αποσιωπάται. Μια αμηχανία εγείρεται ως προς το κατά πόσο το ερμηνευτικό αυτό κριτήριο μπορεί με κάποιον τρόπο να θεμελιώσει τη λύση που προκρίθηκε. Ο δικαστής αποστασιοποιείται και αναζητεί ασφάλεια στο γράμμα ή την τελεολογία της διάταξης για να συγκροτήσει μια συνεπή και σύμφωνη με τα κριτήρια του θετικού δικαίου αιτιολογία. Η προαναφερθείσα διαδρομή έχει τελικά ως αποτέλεσμα ένα μέρος -και ενδεχομένως μάλιστα το πλέον καθοριστικό- από τον προσωπικό στοχασμό του δικαστή πάνω στην υπόθεση ή τις ζυμώσεις της διάσκεψης, τα οποία και οδήγησαν στη συγκεκριμένη ερμηνευτική λύση, να μην αποτυπώνεται στην αιτιολογία της απόφασης ή να παρατίθεται υπό επικουρική εκδοχή, υποβαθμισμένα και άνευρα.

Η εν λόγω μελέτη, καρπός μεταδιδακτορικής έρευνας του συγγραφέα υπό την αιγίδα του Τομέα Δημοσίου Δικαίου της Νομικής Σχολής του ΕΚΠΑ με επιβλέποντα Καθηγητή τον κ. *Σπύρο Βλαχόπουλο*, εξετάζει τον τρόπο με τον οποίο οι συνέπειες της απόφασης λαμβάνονται υπόψη στο δικαιοδοτικό έργο και περαιτέρω τις προϋποθέσεις υπό τις οποίες τούτο παρίσταται ανεκτό αλλά και (υπό όρους) επιβεβλημένο. Ο συγγραφέας παρατηρεί τις τελευταίες δεκαετίες, τόσο διεθνώς όσο και εγχώρια, μια αλλαγή επιστημονικού υποδείγματος στη νομική επιστήμη, όσον αφορά τη συγκρότηση της δικαστικής αιτιολογίας, καθόσον οι κλασσικές μέθοδοι ερμηνείας επανεξετάζονται ως προς την επάρκεια τους για την επίλυση των ζητημάτων που ανακύπτουν στην πράξη.

Στο Πρώτο Μέρος της μελέτης διερευνώνται οι μορφές με τις οποίες λαμβάνει χώρα στη δικαιοδοτική πράξη η θεμελίωση των νομικών κρίσεων στις συνέπειες της ερμηνευτικής εκδοχής και συστηματοποιούνται οι τύποι υπό τους οποίους διατυπώνεται το συνεπειοκρατικό επιχείρημα. Η νομολογιακή έρευνα καταλήγει στη διαπίστωση μιας εντυπωσιακής πολυμορφίας, την οποία δύναται να προσλαμβάνει η συνεκτίμηση των συνεπειών της εκάστοτε ερμηνευτικής εκδοχής στο δικανικό συλλογισμό. Στο Δεύτερο Μέρος της μελέτης, η ίδια προβληματική προσεγγίζεται στο πλαίσιο μιας κριτικής θεώρησης, δεοντολογικά, ήτοι προεχόντως από μεθοδολογική, αλλά και από δικαιοπολιτική σκοπιά, καθόσον εξετάζεται η συμβατότητα της συνεπειοκρατικής ερμηνείας με τις βασικές θέσεις της σύγχρονης μεθοδολογίας του δικαίου.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Εισαγωγή.....	1
---------------	---

ΜΕΡΟΣ Ι - Η συνεπειοκρατική θεμελίωση των νομικών κρίσεων στη δικαιοδοτική πράξη

Κεφάλαιο Ι - Το επιχείρημα βάσει των συνεπειών της ερμηνευτικής λύσης

A. Η τυπολογία του επιχειρήματος	11
1. Η επίκληση του συνεπειοκρατικού επιχειρήματος στον δικανικό συλλογισμό	11
α) Ο συνεπειοκρατικός συλλογισμός ως διάσταση της δικαιοδοτικής πράξης.....	11
β) Οι <i>hard cases</i> ως πρόσφορο πεδίο.....	17
γ) Καρπός του ανταγωνισμού πλειοψηφίας-μειοψηφίας	20
2. Διάκριση από συναφείς έννοιες.....	24
α) Συνεπειοκρατική και τελεολογική ερμηνεία.....	24
β) Το επιχείρημα της επαγωγής εις άτοπον (<i>argumentum ad absurdum</i>).....	31
γ) Συνεπειοκρατική ερμηνεία και ωφελιμισμός.....	34
B. Η συνεκτίμηση των συνεπειών στις αλλοδαπές έννομες τάξεις.....	36
1. Αγγλοσαξονικές έννομες τάξεις.....	36
α) Η κλασική θεωρία για τη συνεκτίμηση των συνεπειών του N. MacCormick.....	37
β) Η οικονομική ανάλυση του δικαίου	39
γ) Η πραγματο-διαλεκτική θεωρία (Pragma-dialectical) του Πανεπιστημίου του Άμστερνταμ	43
2. Ηπειρωτικές έννομες τάξεις.....	46
α) Γαλλική νομική παράδοση.....	46
i) Στη νομολογία του γαλλικού Συνταγματικού Συμβουλίου.....	47
ii) Στη νομολογία του Conseil d'Etat.....	51
β) Γερμανόφωνη νομική παράδοση.....	54
3. Ενωσιακή έννομη τάξη.....	56
α) Η εκτίμηση των συνεπειών ως διάσταση του ερμηνευτικού πλουραλισμού του ΔΕΕ.....	56
β) Κατά χρόνο προσδιορισμός των αποτελεσμάτων της απόφασης.....	60

Κεφάλαιο ΙΙ - Η συνεκτίμηση των συνεπειών της δικαστικής απόφασης στην εγχώρια νομολογία

A. Η ρητή θεμελίωση του δικανικού συλλογισμού (και) στις συνέπειες της απόφασης.....	65
1. Στο ουσιαστικό δίκαιο	65
α) Διαφύλαξη της συστηματικής και τελεολογικής ενότητας της έννομης τάξης.....	66
i) Οι συνέπειες ως θεμέλιο συγκρότησης της έννομης τάξης.....	66
ii) Άμβλυνση των επιπλοκών από τη συνύπαρξη πλειόνων δικαιотаξιών.....	68
iii) Πρακτική εναρμόνιση πλειόνων σκοποθεσιών.....	72
β) Έλεγχος συμβατότητας της ερμηνευτικής εκδοχής με την πραγματικότητα.....	79
i) Πεδία υποθέσεων.....	79
ii) Μεθοδολογικά στάδια ανάπτυξης του επιχειρήματος.....	86
iii) Αποσόβηση άτοπων καταστάσεων.....	90
iv) Η βαρύτητα των συνεπειών στην πλάστιγγα του δικανικού συλλογισμού.....	91
2. Στο δικονομικό δίκαιο	94
α) Η συνεκτίμηση των συνεπειών στη θετική δικονομία.....	94
β) Η διαμόρφωση της έκτασης των εξουσιών του διοικητικού δικαστή	96
i) Τα όρια.....	96
ii) Η διεύρυνση.....	98

iii) και ο αυτοπεριορισμός.....	99
γ) Η πρόσβαση στη δικαιοσύνη.....	101
i) Η διάπλαση των προϋποθέσεων του παραδεκτού.....	101
ii) Αποκλίσεις και διαφοροποιήσεις από τους κανόνες του παραδεκτού	105
δ) Οι κανόνες απόδειξης.....	109
3. Η πανηγυρική αναγνώριση στο δικαστή της εξουσίας εκτίμησης των συνεπειών (ζεύξη δικονομικού και ουσιαστικού δικαίου).....	110
α) Οι νέες εξουσίες του άρθρου 22 του Ν.4274/2014 ως εργαλεία άμβλυνσης των συνεπειών της απόφασης.....	111
β) Η χρήση του άρθρου 22 του Ν.4274/2014 στη νομολογία.....	113
B. Οι «κεκαλυμμένες» συνεπειοκρατικές σταθμίσεις στη δικανική κρίση.....	120
1. Οι αόριστες νομικές έννοιες ως όχημα για την προσμέτρηση των συνεπειών της ερμηνευτικής λύσης.....	120
α) Η εκτίμηση του δημοσίου συμφέροντος.....	121
β) Οι γενικές αρχές του διοικητικού δικαίου.....	129
i) Η αρχή ισότητας.....	129
ii) Η αρχή της χρηστής διοίκησης.....	131
iii) Η αρχή της ασφάλειας δικαίου.....	132
iv) Η αρχή της διοικητικής αποτελεσματικότητας.....	134
v) Οι αρχές του περιβαλλοντικού δικαίου.....	134
2. Οι τεχνικές του δικαστικού ελέγχου ως εργαλεία στάθμισης των συνεπειών.....	135
α) Η αρχή της αναλογικότητας.....	136
β) Πρακτική εναρμόνιση και στάθμιση	140

ΜΕΡΟΣ II - Κριτική θεώρηση της συνεπειοκρατικής θεμελίωσης των νομικών κρίσεων

Κεφάλαιο I - Η συμβατότητα της συνεπειοκρατικής ερμηνείας με την κλασσική μεθοδολογία του δικαίου

A. Φύση και όρια της θεμελίωσης των νομικών κρίσεων.....	147
1. Νοητικές διεργασίες της δικανικής κρίσης.....	147
α) Διερεύνηση και αιτιολόγηση.....	147
β) Εφαρμογή και ερμηνεία	149
γ) Μεθοδολογικές προσεγγίσεις στο εγχείρημα της ερμηνείας	150
δ) Η επιχειρηματολογία στη νομική επιστήμη	156
ε) Κριτήρια εγκυρότητας των νομικών επιχειρημάτων.....	158
στ) Οι κανόνες επιχειρηματολογίας ως ζήτημα νομικής κουλτούρας.....	163
ζ) Η συγκρότηση του δικανικού συλλογισμού.....	165
2. Ο δικαστής μεταξύ εφαρμογής του δικαίου και δικαιοπλασίας.....	166
α) Από το νομοθέτη στον εφαρμοστή του δικαίου.....	166
β) Τα εγγενή όρια της γλώσσας του νόμου.....	167
γ) Νομικός θετικισμός και αντιθετικιστικά ρεύματα.....	169
δ) Η δημιουργική διάσταση του δικαιοδοτικού έργου.....	172
ε) Ερμηνεία του δικαίου και δικαιοπλασία.....	174
στ) Φορμαλισμός και Πραγματισμός.....	175
ζ) Η πολιτική διάσταση του δικαίου.....	177
η) Διαθέτει ο δικαστής διακριτική ευχέρεια κατά την εφαρμογή του δικαίου;.....	180
B. Θεμελίωση και απόρριψη της συνεπειοκρατικής ερμηνείας.....	184
1. Η θεμελίωση της συνεπειοκρατικής ερμηνείας.....	185
α) Ο εξελικτικός χαρακτήρας του ερμηνευτικού εγχειρήματος	185
β) Η φύση του ερμηνευτικού εγχειρήματος.....	186
γ) Επίτευξη ουσιαστικά ορθότερων κρίσεων.....	191
δ) Διορθωτική λειτουργία στις λοιπές μεθόδους ερμηνείας.....	196

ε) Η εφαρμογή του δικαίου ως πραγματικό ζήτημα.....	199
στ) Η αξίωση για μεθοδολογική διαφάνεια.....	208
ζ) Συμβολή στη συνοχή της έννομης τάξης	213
η) Συμβολή στην εφαρμοσιμότητα των δικαστικών αποφάσεων.....	216
2. Επίφυλαξεις απέναντι στην εκτίμηση των συνεπειών της δικαστικής απόφασης.....	218
α) Δικαιοπολιτικές ενστάσεις.....	218
i) Η έλλειψη δημοκρατικής νομιμοποίησης του δικαστή	218
ii) Έκπτωση των εγγυητικών λειτουργιών του δικαίου.....	221
iii) Υπονόμευση της ασφάλειας δικαίου	224
β) Πρακτικές ενστάσεις.....	226
i) Επιβάρυνση του δικαιοδοτικού έργου	226
ii) Ο τεχνικά ανέφικτος προσδιορισμός των συνεπειών.....	227
iii) Η αδυναμία αξιολόγησης των συνεπειών.....	230

Κεφάλαιο II - Προς ένα μεθοδολογικό μοντέλο συνεκτίμησης των συνεπειών

A. Ζεύξη των δικαιολογητικών βάσεων υπέρ της συνεκτίμησης των συνεπειών και των ενστάσεων: συνεκτίμηση των συνεπειών υπό προϋποθέσεις.....	234
1. Η ένταξη της (συν)εκτίμησης των συνεπειών στη δογματική της νομικής επιστήμης.....	234
2. Οι ενστάσεις έναντι της συνεκτίμησης των συνεπειών ως προϋποθέσεις άσκησης της.....	236
α) από δικαιοκρατική σκοπιά.....	237
i) Η ανάγκη διάπλασης ειδικότερων κανόνων από τον εφαρμοστή του δικαίου.....	237
ii) Διαπλοκή δικαίου και πολιτικής και ο εγγυητικός ρόλος του δικαστή.....	239
iii) Αναγωγή του συνεπειοκρατικού επιχειρήματος σε καθολικό κανόνα	241
β) από τεχνική σκοπιά.....	242
i) Δικαιολογημένη η επιβάρυνση του δικαιοδοτικού έργου χάριν ορθότερων λύσεων.....	242
ii) Ο τεχνικός προσδιορισμός των συνεπειών ως ήδη οριοθετημένη διεργασία του δικαστικού έργου.....	242
iii) Αξιολόγηση των συνεπειών με τα υφιστάμενα μεθοδολογικά εργαλεία.....	250
3. Η αναγκαιότητα τυποποίησης και οριοθέτησης του συνεπειοκρατικού επιχειρήματος.....	254
B. Μεθοδολογικοί κανόνες της συνεπειοκρατικής ερμηνείας	259
1. Συνδρομή διακριτικής ευχέρειας για το δικαστή.....	259
2. Προσδιορισμός των κρίσιμων για το ερμηνευτικό εγχείρημα συνεπειών	260
3. Μη αντίθεση της προκρινόμενης ερμηνευτικής εκδοχής προς το θετικό δίκαιο.....	266
4. Εξυπηρέτηση του νομοθετικού στόχου με το βέλτιστο τρόπο.....	269
5. Συγκρότηση των κριτηρίων αξιολόγησης με βάση τις ιεραρχίες της έννομης τάξης.....	272
6. Καθολικευσιμότητα της ερμηνευτικής λύσης.....	275
7. Ενδεικτικά μεθοδολογικά στάδια.....	277

Συμπεράσματα Μέρους I.....280

Συμπεράσματα Μέρους II.....285